

Pavel Kapoun, Ales Oujezdsky

Projektová výuka mediální výchovy

Edukacja - Technika - Informatyka 5/2, 102-109

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Projektová výuka mediální výchovy

Úvod

Cílem mediální výchovy je vybavit žáky a studenty znalostmi o roli, fungování, vlivu a účincích médií. Dále má u nich rozvíjet dovednosti pro aktivní a jim prospěšné využití médií, schopnosti analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost a vyhodnotit jejich komunikační záměr.

Úplná mediální gramotnost není jenom obrana před škodlivým působením médií, ale také aktivní využití médií ke svému prospěchu, porozumění zákonitostem médií a jejich role v životě společnosti a člověka. Učitel, který do svého předmětu zahrnul mediální výchovu, by se měl snažit vychovávat ze svých žáků aktivní a kritické publikum. Takovéto publikum se vyznačuje těmito vlastnostmi:

- vybírá si, co bude sledovat a jakou tomu bude věnovat pozornost;
- chce uspokojit své potřeby;
- jedná záměrně;
- aktivně interpretuje nabízená sdělení;
- je odolné vůči manipulaci;
- je kritické nejenom k jednotlivým komunikátům, ale k mediální komunikaci jako celku.

Při mediální výchově může být žák nebo student víceméně pasivním příjemcem informací o médiích a mediální komunikaci, ale může se také do tvorby médií sám aktivně zapojit. Druhý způsob vede k vyšší motivaci, lepšímu porozumění a dlouhodobému zapamatování.

1. Receptivní a produktivní způsob mediální výchovy

Pro rozvoj mediálních kompetencí žáků a studentů se nabízí dva způsoby, respektive postupy [Mičienka, Jirák 2007]:

- receptivní postup, tedy kritická interpretace existujících mediálních produktů;
- produktivní postup, tedy realizace třídních novin, školního časopisu nebo rozhlasu apod.

Metody receptivního postupu:

- aktivní a kritické čtení, poslouchání a sledování mediálních sdělení;
- analýza stavby mediálních sdělení;

- hodnocení vztahu mediálních sdělení a reality;
- analýza fungování médií;
- hodnocení vlivů a účinků mediální komunikace.

Metody produktivního postupu:

- práce v třídním nebo školním médiu (noviny, časopis, rozhlas, internetová televize, webová stránka nebo sociální média);
- rešerše a tvorba vlastních příspěvků;
- redakční práce;
- prezentace třídního nebo školního média.

Oba postupy se mohou kombinovat a vzájemně doplňovat. Kombinace obou postupů je aplikována také při mediální výchově budoucích učitelů na katedře ICT. Zatímco v zimním semestru v předmětu Základy mediální komunikace studenti získávají znalosti z oblasti mediální komunikace, tak v navazujícím letním semestru v předmětu Základy žurnalistiky realizují svůj vlastní projekt studentských novin. Jedná se tedy o praktické učení (*learning by doing*), při kterém studenti získávají zkušenosti přímo v dané činnosti. Při tom je využito metod projektové výuky.

2. Projektová výuka

Projektová výuka se snaží propojit teoretické poznatky získané ve škole s problémy a jevy, se kterými se studenti a žáci mohou setkat v běžném životě. V poslední době se u mnoha pedagogů, ale také žáků a studentů stává velmi oblíbenou výukovou metodou.

Počátky projektové výuky jsou spojovány s americkou pragmatickou výchovou z konce 19. a počátku 20. století, která ovlivnila celé pedagogické myšlení i praxi ve školách v USA a Evropě. S počátky projektové výuky jsou spojovaná jména John Dewey a William Heard Kilpatrick, který také navrhl rozvržení projektu do etap – stanovení cílů, plánování, provedení a hodnocení [Kratochvílová 2006].

Projekt, aby byl úspěšný, by měl mít následující atributy [Coufalová 2006]:

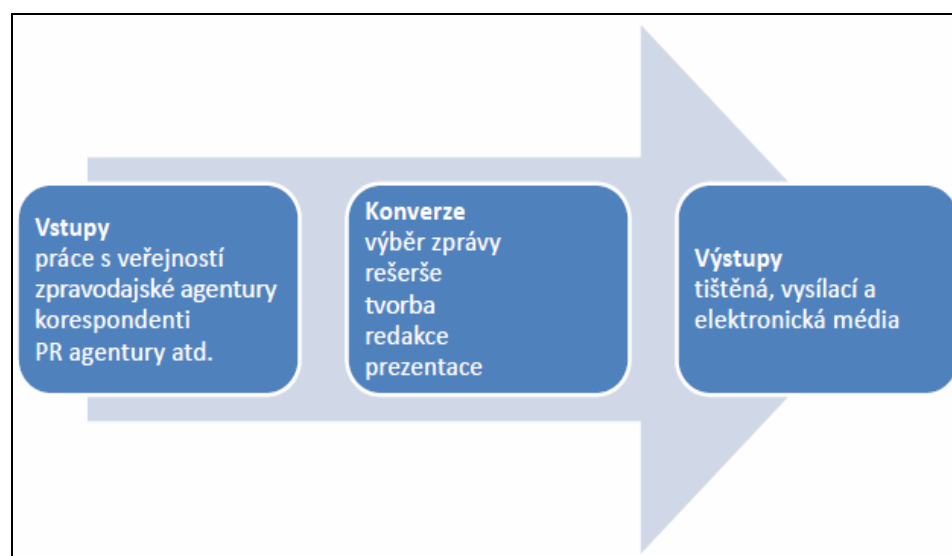
- projekt vychází z potřeb a zájmů žáka (potřeba získávat nové zkušenosti, odpovědnost za svou činnost atd.);
- projekt vychází z konkrétní a aktuální situace, která se neomezuje jen na prostředí školy;
- projekt je interdisciplinární;
- práce žáků v projektu přináší konkrétní produkt, tj. výstup, který účastníci projektu prezentují;
- projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině, ale může se jednat také o projekt individuální;
- projekt umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší veřejnosti;

– projekt je především podnikem žáka.

Jak již bylo uvedeno, studenti mediálních předmětů na katedře ICT jsou zapojeni do projektu vlastních studentských novin. Zkušenosti z praktického učení (*learning by doing*) mohou, až se sami stanou učiteli, zprostředkovat svým žákům. Studenti kromě všeobecných znalostí mediální komunikace získají také aplikovatelné znalosti základů žurnalistiky.

3. Základy žurnalistiky

Předmět Základy žurnalistiky je jedním z mediálních předmětů, který mohou absolvovat jak studenti oboru Informační technologie ve vzdělávání, tak i studenti jiných oborů z celé Ostravské univerzity. Absolventi předmětu rozumí postavení žurnalistiky v životě společnosti a jednotlivce a získají aplikovatelné znalosti o produkčním procesu žurnalistiky (viz obrázek 1) a jsou schopni sestavit různé zpravodajské a publicistické články, tedy zprávu, editorial, komentář, fejeton, sloupek, esej, interview, anketu, reportáž atd. [Ruß-Mohl 2005].

Obrázek 1. Produkční proces žurnalistiky

Vzhledem k tomu, že se jedná především o studenty oboru Informační technologie ve vzdělávání, je velký důraz kladen na práci s informacemi, tedy zdroje žurnalistických informací (viz obrázek 2), výběr události podle zpravodajských hodnot a důkladnou rešerši.

Pracovníci redakce v terénu	Agentury	Oblast public relations
• zpravodajové • korespondenti • reportéři atd.	• tiskové (univerzální, specializované) • fotografické	• tiskové zprávy • tiskové konference • brífinky • mluvčí atd.

Obrázek 2. Zdroje žurnalistických informací

Absolvent předmětu Základy žurnalistiky tedy vytvoří zpravodajský nebo publicistický článek, který prezentuje ve skupinové diskusi. Stejně důležitou součástí výuky je zapojení studentů do práce redakce, která má za úkol sestavit z jednotlivých článků tištěné noviny. Vzhledem k tomu, že stále významnější složku obsahu novin a časopisů tvoří obrazová část, studenti kromě textu doplňují své články fotografiemi, kresbami nebo infografikou. Sestavení tištěných novin tvoří základ výuky žurnalistiky, poté se studenti mohou dále zabývat prací s audiálními nebo audiovizuálními médii.

4. Tvorba médií

K úspěšné tvorbě studentů patří také celá řada znalostí a dovedností z oblastí, které jsou na žurnalistiku přímo navázány. Jedná se zde o tvorbu a zpracování digitální fotografie, pořizování interview nebo tvorba video reportáže. S ohledem na to, že projektová výuka je zpravidla koncipována skupinově, mohou studenti přispívat nejvíce právě těmi dovednostmi, které každý z nich ovládá nejlépe. Svou roli pak nalezne fotograf, grafik, zvukař, režisér, kameraman, stříhač či scénárista video reportáží.

4.1. Tvorba a zpracování digitální fotografie

Zajímavou a nedílnou oblastí při tvorbě médií je digitální fotografie a následně její zpracování na počítači. Aby byl projekt úspěšný, je nutné dbát nejen na obsahovou správnost, ale také na kvalitu jednotlivých médií. Školní časopis může být čtivý, ale špatné grafické zpracování a také nízká kvalita vložených fotografií mohou celkovou úroveň značně snížit.

Vytvořit zdařilou fotografii není jednoduché. Studenti se tak učí zvládnout technickou stránku fotografie, aby byla správně exponována, aby byla ostrá, ale také, aby byla kompozičně správně s ohledem na hlavní motiv. Se znalostí vlastního nastavení expozice pak mohou studenti pořizovat reportážní fotografie s dynamickými scénami ze sportovních aktivit, ovlivňovat kompozici snímku

prostřednictvím hloubky ostrosti anebo tvořit fotografie nočních scén. Značné omezení zde přináší použitá technika, protože obyčejným kompaktním přístrojem není možné dosáhnout požadované kvality fotografie, zejména z hlediska dynamického rozsahu expozice (od ostrého denního slunce přes interiéry až po noční scénu) nebo rychlosti závěrky (od tisícín sekundy až po desítky sekund). Proto je nedílnou součástí studentů při tvorbě projektu digitální zrcadlovka, externí blesk a stativ [Pihan 2006].

Součástí digitální fotografie je také její další zpracování. Studenti pak musí zvládnout zejména základní úpravy fotografie, jako je změna velikosti, ořez, úprava expozice, ale i základní retušovací techniky. Ke zpracování mohou využívat například freewarovou aplikaci Gimp nebo profesionální Adobe Photoshop.

Grafické práce nejsou omezeny pouze na zpracování fotografií. Grafik zpracovává také vlastní grafický návrh časopisu nebo novin. K tomuto je většinou nutné grafické cítění a talent, protože kvalitní grafik musí být především umělec. K finální tvorbě žurnalistických projektů mohou studenti využívat open source aplikaci Scribus nebo profesionální aplikaci Adobe InDesign.

4.2. Zvukové záznamy

Při tvorbě interview, kdy se zaznamenává zvuk a rozhovor je následně přepsán do textu, lze použít libovolné záznamové zařízení, jako je například mobilní telefon, diktafon nebo MP3 přehrávač. Přesto však, nad rámec žurnalistiky, kdy studenti vytváří audio vizuální projekty, bývá problematický kvalitní záznam zvuku u rozhovorů a video reportáží [Klíma 2002].

Pokud se jedná o následný zvukový komentář, například komentovaná reportáž nebo dokumentární pořad, který se vytváří až v postprodukcí, lze využít kvalitní studiový kondenzátorový mikrofon, který je připojen do počítače prostřednictvím mixážního pultu. Podstatnou roli hraje samozřejmě i prostředí, kde je vhodné potlačit ozvěnu a využívat místnost, která je co nejvíce izolována od zvuků okolního světa. Přesto je nutné brát v úvahu, že se jedná o záznam zvuku v amatérských podmínkách a nebude tedy dosaženo profesionální úrovně zvukových nahrávacích studií. Při vlastním záznamu je třeba nastavit správnou intenzitu zaznamenávaného zvuku, aby nebyl příliš slabý nebo naopak „přebuzení“. Je také nezbytné brát v úvahu úroveň šumu, který narůstá se zesílením vstupu na zvukové kartě v počítači. Aby se předešlo zvýrazňování silných slabik „p“, „b“ a sykavek „z“, „s“, je nutné použití pop-filtru. Z hlediska obsahové stránky záznamu zvuku je samozřejmý srozumitelný projev. Je vhodné používání krátkých vět, protože dlouhá souvětí mohou být nesrozumitelná. Důležitým prvkem je intonace hlasu. Příliš monotónní hlas může nudit, naopak přehnaná intonace odvádí pozornost od vlastní reportáže. Protože se jedná o předem připravený záznam zvuku dle připraveného scénáře, který vzniká až

v postprodukci, je vhodné zvolit vhodný hlas. Je možné vybírat z řad studentů, kteří vytváří projekt, ale také například zvolit formu malého konkurzu mezi více studenty. Takto je možné nalézt hlas s krásnou barvou, dobrou výslovností a intonací.

Při záznamu zvuku v terénu, kdy dochází k záznamu rozhovoru mimo školní prostory vybavené technikou, například na ulici, je záznam zvuku mnohem složitější. Pro takové zvukové záznamy jsou studenti vybaveni speciální technikou, kdy je využíváno externí USB zvukové karty (domácí zvukové studio), která je napájena prostřednictvím portu USB a poskytuje také phantomové napájení pro kondenzátorové mikrofony. Pomocí notebooku a externí zvukové karty pak lze pořizovat zvukové záznamy na libovolném místě se zachováním vysoké kvality záznamu.

K záznamu zvuku je využíváno freewarové aplikace Audacity, ale studenti, kteří se věnují záznamu zvuku na vyšší úrovni, mohou používat profesionální aplikaci Adobe Audition.

4.3. Video reportáže

Protože se studenti nemusí omezit pouze na základy žurnalistiky, ale vytváří také audio vizuální projekty, často využívají také video reportáže. Proces tvorby video reportáže je složitý, a proto budou nastíněny jen základní kroky. Základem reportáže je scénář, natáčení, postprodukce a export do vhodného video formátu [Juřica 2002].

Během vlastního natáčení reportáže musí studenti spolupracovat skupinově, protože celý natáčecí štáb se skládá z několika klíčových rolí, jako je například režisér, kameraman, reportér, zvukař nebo střihač. V současné době studenti využívají k záznamu videa digitální zrcadlovky. Přestože se jedná primárně o digitální fotoaparáty, umí také pořizovat video záznamy ve vysoké kvalitě. Přináší proti klasickým videokamerám několik omezení, ale při tvorbě krátkých video reportáží převáží tyto nedostatky kvalita video záznamu. Studenti, kteří se pak aktivně věnují práci s kamerou, musí znát základy natáčení. Musí znát základní druhy záběrů, jako jsou například panorama, dorovnění záběru, transfokace nebo nájezd kamery. Důležitý význam má i velikost záběru, jako je velký celek, celek, polocelek a další. Vždy, když je to možné, je nutný záznam zvukové stopy (komentář reportéra, video rozhovor) provádět zvlášť na zvukové záznamové zařízení. Zvuková stopa z kamery je nedostačující kvality.

Klíčovou součástí při tvorbě je postprodukce. Zde je video záznam stříhán, synchronizován externě zaznamenaný zvuk, přidávány titulky a obrazové efekty. Jako střížnu studenti využívají Pinnacle Studio anebo profesionální Adobe Premiere.

Při exportu videa je nutné vhodně zvolit velikost a formát videa. Protože video reportáže jsou natáčeny ve vysokém rozlišení (fullHD 1080p), je nutné vhodně zvolit výstupní rozlišení a formát. Díky vysokorychlostnímu internetu je

možné i na webové prezentace umístit video ve vysokém rozlišení. Nejběžnější formáty jsou AVCHD s kodekem H.264, anebo formát FLV, který používá například server Youtube.

Závěr

Mediální výchova na základních a středních školách je většinou vyučována jako průřezové téma. Neboli je různě, po částech zařazena do předmětů, jakými jsou například český jazyk nebo výchova k občanství. Na katedře ICT získávají kompetence k výuce médií také studenti oboru Informační technologie ve vzdělávání. Spojení informační a mediální výchovy se velmi osvědčilo. Jak se ukazuje, člověk, který je informačně gramotný, také lépe rozumí médiím a dokáže jich aktivně využívat ve svůj prospěch. Platí to také naopak. Člověk, který je mediálně gramotný, umí využívat mediální zdroje pro získávání, analýzu a interpretaci informací a pro své sebevzdělávání. Na pomyslné špici se nachází vlastní tvorba a porozumění médiím na základě vnitřní zkušenosti, proto jsou při výuce studentů využívány praktické učení (*learning by doing*) a projektová výuka. Studenti, kteří rovnoměrně rozvíjí jak své informační, tak i mediální kompetence, dokáží napsat jak příspěvek do odborného časopisu, tak i publicistický nebo populárně-naučný článek do školních novin nebo jiných médií. Cílem katedry ICT je, aby studenti pedagogiky, až se stanou učiteli, takto široce získané kompetence dokázali rozvíjet také u svých žáků.

Literatura

- Coufalová J. (2006), *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 135 ss. ISBN 80-716-8958-0.
- Juřica J. (2002), *Video na počítači: základy natáčení a práce s kamerou, zařízení a software pro střih záznamu, zpracování obrazu a zvuku na počítači, rady a tipy pro amatéry i profesionály*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 198 ss. ISBN 80-7226-650-0.
- Klíma M. (2002), *Hudba a zvuk na počítači*. Vyd. 1. Praha: Computer Press, iv, 83 ss. ISBN 80-7226-802-3.
- Kratochvílová J. (2006), *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 160 ss. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, sv. č. 100. ISBN 80-210-4142-0.
- Mičienka M., Jiráček J. (2007), *Základy mediální výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 295 ss. ISBN 978-807-3673-154.
- Pihan R. (2007), *Mistrovství práce s DSLR: vše, co jste chtěli vědět o digitální zrcadlovce a nikdo vám to neuměl vysvětlit*. 2. vyd. Praha: Institut digitální fotografie, 230 ss. ISBN 80-903210-8-9.
- Ruž-Mohl S. (2005), *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vyd. Překlad Hana Bakičová. Praha: Grada, 292 ss., [22] s. barev. obr. příl. ISBN 80-247-0158-8.

Abstrakt

Článek přináší informace a zkušenosti s projektovou výukou mediální výchovy studentů katedry informačních a komunikačních technologií Pedagogické fakulty Ostravské univerzity (dále katedra ICT), tedy budoucích učitelů na základních a středních školách. Tato výuková metoda, při které studenti realizují projekt vlastních novin, se velmi osvědčila, protože vlastní tvůrčí a produkční činnost (*learning by doing*) je velmi účinná při posilování motivace, dlouhodobém zapamatování znalostí a získávání dovedností. Mediální výchova v tomto pojetí je na katedře ICT zaměřena prakticky. V jednotlivých částech studenti získávají přehled o základech žurnalistiky, digitální fotografie, zvuku a videa. Rozvoj mediální gramotnosti u studentů oboru Informační technologie ve vzdělávání má rovněž pozitivní vliv na posilování jejich informačních kompetencí.

Klíčová slova: mediální výchova, projektová výuka, *learning by doing*, žurnalistika, digitální fotografie, zvuk, digitální video, informační kompetence.

Project teaching media education

Abstract

The article presents information and experience with media education project teaching students of the Department of Information and Communication Technology, Pedagogical Faculty of Ostrava University (Department of ICT), that future teachers in primary and secondary schools. This teaching method in which students carry out a project of its own newspaper, proved very useful, because the creative and production activities (*learning by doing*) is very effective in enhancing motivation, long-term memorization of knowledge and skills. Media education in this concept is the Department of ICT focused practice. In the individual chapters, students gain an overview of the basics of journalism, digital photos, audio and video. Developing media literacy among students majoring in Information Technology in Education also has a positive effect on strengthening their information skills.

Key words: media education, project based learning, learning by doing, journalism, digital photos, audio, digital video, information competence.